

Резюме на работен вариант на Програмата за образование за периода 2021 – 2027 година

(8 юли 2021 година)

Настоящото резюме е подготвено от екипа на НСОРБ, на база на проекта на Програма „Образование“ за програмен период 2021-2027 (ПО), публикуван за обществено обсъждане на <https://www.eufunds.bg/bg/opseig/node/7889>

Програмата е ориентирана към постигането на цел на политиката (ЦП) 4 „По-социална Европа - реализиране на европейския стълб на социалните права“ и ще се финансира от Европейския социален фонд плюс (ЕСФ+).

Програмната стратегия:

Бъдещата ПО ще се фокусира върху подкрепа за:

- ✚ Ранно детско развитие, повишаване на обхвата и подобряване на качеството в предучилищното и училищно образование и намаляване дела на преждевременно напусналите училище;
- ✚ По-пълно обхващане на децата в предучилищно образование и началния етап на училищното образование;
- ✚ Мерки, насочени към учениците, които не говорят български в семейството - допълнително подпомагащо езиково обучение по български език в началното училище, заедно с интегрирана езикова подкрепа, целенасочено оказвана по всички предмети, която продължава и в горните класове. Създаване на система за интегрирана езикова подкрепа, чрез създаване на обучителна среда, в която езиковите умения на учениците се развиват едновременно с предметното знание;
- ✚ Предоставяне на обхватно приобщаващо образование в основното образование, чрез обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие, ранна диагностика на обучителни затруднения и индивидуален подход, фокусиращ подкрепата върху деца и ученици от уязвими групи, с обучителни затруднения и в риск от отпадане от училище деца и ученици със СОП и с изявиени дарби;

- ✚ Мерки, насочени към намаляване на агресията в училище, повишаване на социално-емоционалните умения на учениците, подобряване на отношението към себе си и другите, подобряване на положителното социално поведение;
- ✚ Насърчаване на приобщаващото образование, в рамките на социално икономическата интеграция на деца и ученици от уязвими групи, в това число на ромите и мигрантите, чрез партньорство и финансиране спрямо местните нужди, с фокус върху територии с концентрация на уязвими групи;
- ✚ Осигуряване на достъп до кариерно ориентиране на децата и подрастващите;
- ✚ Подобряване на качеството на образованието, чрез модернизация на учебното съдържание, въз основа на анализи и данни, прилагане на компетентностния модел, подобряване на уменията и осъществяване на цифрова трансформация в образованието;
- ✚ Подкрепа на заниманията по интереси за стимулиране развитието на личностни качества, социални и творчески умения и изяви на способностите на децата в предучилищното и училищното образование със специален фокус надграждането на знанията и умения, насочени към прехода към зелена икономика;
- ✚ Осигуряване на гъвкаво планиране на професионалното образование и обучение, което адекватно отразява променящите се тенденции на пазара на труда;
- ✚ Подобряване на привлекателността, достъпността, качеството и приложимостта на ПОО по отношение нуждите на пазара на труда, и връзката му със специфичните териториални характеристики, като се отчитат глобалните, национални и секторни тенденции;
- ✚ Подкрепа за повишаване на уменията, капацитета и непрекъснатата квалификация на педагогическите специалисти и непедagogическия персонал, преподавателите и образователните ръководители/мениджъри в предучилищното и училищното образование (директори, експерти и началници в РУО) въз основа на утвърдени програми за цялостно професионално развитие на училищни екипи и на нови в системата учители, която подкрепя разработването и прилагането на системен подход за развитие на социално-емоционални умения от ранна училищна възраст в съчетание с учене през целия живот за педагогическите специалисти. Подкрепа за повишаването на капацитета на училищните екипи за водено от обща визия професионално развитие на учителите и обучаващите е инвестиция в цялостния напредък на училищната общност;

- ✚ Повишаване на обхвата и приложимостта на висшето образование и обвързване с потребностите на пазара на труда;
- ✚ Модернизация на висшето образование, чрез актуализиране на учебната документация, въвеждане на компетентностен подход в преподаването и ученето, цифрова трансформация, засилване на връзката с науката, модернизация на системите за управление, въвеждане на предприемаческо мислене и иновативни практики;
- ✚ Интернационализация и консолидация на висшето образование;
- ✚ Професионално развитие на докторантите за провеждане на докторантури, пряко свързани с актуални нужди на конкретни икономически сектори, бизнеси и работодатели;
- ✚ Подкрепа за мерки, специално в областта на ПОО и висшето образование, за създаването на квалифицирана и устойчива работна сила, която да бъде подготвена, както за цифровата икономика, така и за прехода към зелена икономика, като ще се даде принос към изпълнението на специфична препоръка на Съвета от 2020 г. за съсредоточаване на инвестициите в областта на зеления и цифровия преход;
- ✚ Подкрепа и на мерки за създаване на подходяща квалификация и актуализиране на знанията на педагогическите специалисти в ПОО и на преподавателите във висшите училища в областта на зеления и цифров преход.

Програмата включва дейности в обхвата на три основни приоритета за: приобщаващо образование и образователна интеграция; модернизация и качество на образованието и връзка на образованието с пазара на труда, както и мерки за техническа помощ.

1.Приоритет 1 „Приобщаващо образование и образователна интеграция“:

Планирани са мерки за подкрепа в обхвата на **три специфични цели (СЦ)**.

СЦ: Насърчаване на равния достъп до качествено и приобщаващо образование и обучение, както и на неговото завършване, по-специално за групите в неравностойно положение - от образованието и грижите в ранна детска възраст през общото и професионалното образование и обучение до висшето образование, както и образованието и ученето в зряла възраст, включително улесняване на мобилността с учебна цел за всички и достъпността за хората с увреждания.

Допустими мерки за подкрепа:

1.Разширяване обхвата в предучилищното образование и в началния етап на основно образование, чрез подкрепа за ефективното функциониране на механизма за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, в т.ч.:

1.1. Разширяване на териториалния и демографския обхват на Механизма, чрез допълване на екипите за обхват на местно ниво, вкл. чрез увеличаване участието на образователните медиатори;

1.2. Обучение и повишаване на капацитета и уменията на екипите за обхват, вкл. за работа с инструментариум за диагностициране на учениците в риск от отпадане;

1.3. Целенасочени информационни дейности и работа с родители за разясняване ползите от образование и задълженията за включване в предучилищно и задължително училищно образование, **вкл. чрез ангажиране на местните власти** и на работещи в общността неправителствени организации;

1.4. **Насърчаване изграждането на устойчиви партньорства между училища, детски градини, общини** и неправителствени организации за подсигуряване на пълен обхват и превенция на отпадането, вкл. популяризиране на добри практики във връзка с взаимодействието на институциите за обхващане и включване на деца и ученици в образователната система.

<p>Групата дейности ще бъде насочена към разширяване на участието на деца и ученици от уязвими групи в предучилищно образование и в начален етап на училищно образование, като ще се изпълняват с хоризонтален териториален обхват, покриващ цялата страна, с оглед максимален обхват на децата и учениците от уязвими групи в предучилищно образование и в начален етап на училищно образование.</p>

2.Обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в предучилищното и училищно образование, в т. ч.:

2.1.Повишаване на капацитета, квалификацията и уменията на педагогическите специалисти и на непедagogическия персонал, вкл. образователни медиатори и нови в системата учители, за осъществяване на обща и допълнителна подкрепа за личностно

развитие, вкл. социално-емоционалното учене в класните стаи, в съответствие с утвърдени програми за професионалното и кариерното им развитие, за създаване на устойчиви и ефективни практики за обучение и управление, вкл. на експертите от РУО;

2.2. Интензивна работа с родители на училищно ниво за формиране на положителни нагласи към образованието и за превръщането им в пълноценни участници в образователния процес, като:

- Съвместни инициативи са сближаване на училищната общност, в която ученици, родители, учители и лидерски екипи осъществяват съвместни дейности в подкрепа на целите на училището;
- Обучения на родители от уязвими групи за мотивиране, осъзнаване и осъществяване на техните отговорности за възпитанието, развитието, образованието и отглеждането на децата/учениците им; за активно участие в живота на образователната институция на децата/учениците и за формиране у тях на мотивация за активно приобщаване на децата им в системата на предучилищното и училищното образование;
- Работа с родители от общността при включването им в училищни инициативи, вкл. проучване становището им по значими теми за училищния живот, чрез допитвания, анкети и др. за създаване на условия за диалог, доверие и равнопоставеност при вземането на решенията за образованието и развитието на децата и учениците, провеждане на различни тематични беседи, срещи с педагогически специалисти, дни на отворените врати и др. дейности на училищно ниво.

2.3. Повишаване активността на деца и ученици от уязвими групи, чрез работа с целевите групи на ниво училищна общност с участието на педагогическите специалисти и непдагогическия персонал, в т. ч. образователните медиатори, с цел трайно оставане в образователния процес;

2.4. Подкрепа за достъп и трайно приобщаване на децата и учениците в предучилищното образование, началния етап (I-IV клас) и прогимназиалния етап на образование (V-VII клас), чрез осигуряване на допълнителна подкрепа за личностно развитие, като:

- Осигуряване на допълнителни педагогически специалисти и непдагогически персонал на база оценката на индивидуалните потребности на децата и

учениците, като психолози, педагогически съветници, логопеди, ресурсни учители, треньори по вид спорт и други специалисти според потребностите на децата и учениците в детските градини и училищата;

- Подкрепа за стимулиране овладяването на ключови компетентности с цел подготовка за самостоятелен и независим живот и за личностна реализация в това число прилагане на методики/модели/форми за осъществяване на диференциран подход на обучение и за по-лесна проходимост между образователните етапи на подкрепените деца и ученици;
- Прилагане на програми за психомоторно, познавателно и езиково развитие на деца в детските градини; индивидуална и групово работа при установени езикови и/или емоционално-поведенчески и/или сензорни затруднения;
- Осигуряване на специализирано оборудване и обзавеждане на ресурсни и други кабинети за осигуряване на специализирана подкрепяща среда.

2.5.Подкрепа за достъп и трайно приобщаване на децата и учениците в предучилищното образование, началния (I-IV клас) и прогимназиалния етап на образование (V-VII клас), чрез обща подкрепа за личностно развитие като:

- Ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения на децата в детските градини;
- Обучение чрез допълнителни модули за деца в детските градини, които не владеят български език, психологическа подкрепа и допълнително обучение по български език.
- Допълнително обучение по отделни учебни предмети с фокус върху обучението по български език на ученици, за които българският език не е майчин, допълнително синхронно обучение за ученици с пропуски в усвояването на учебното съдържание (например поради отсъствие или несинхронно обучение от разстояние в електронна среда), допълнително обучение и подкрепа за подготовка на учениците от VII клас за национално външно оценяване (НВО), консултиране по учебни предмети и кариерно ориентиране на учениците.
- Повишаване на езиковата култура и познания чрез изучаването на чужд език и преодоляване на пропуски в обучението, Стимулиране на творческите изяви и повишаване на мотивацията за учене, чрез занимания по интереси приоритетно насочени в тематични направления: „Дигитална креативност“, „Природни науки“, „Математика“, „Технологии“, „Изкуства и култура“, „Гражданско

образование“, „Екологично образование и здравословен начин на живот“, чужди езици;

- Обогаляване на прилаганите образователни програми и практически занимания за екологично образование, насочено към формиране на екологична култура, екологично съзнание и екологично поведение с оглед познаване на екологичните закони, защита, подобряване, управление и разумно използване на природните ресурси, както и опазване на природната среда и на екологичното равновесие;
- Грижа за здравето, посредством прилагане на ефективни програми, свързани със здравното образование, здравословното хранене, първа долекарска помощ, безопасно движение по пътищата;
- Подобряване на физическата култура и развиване на уменията на децата и учениците, чрез подкрепа за провеждането на тренировъчни занимания по видове спорт и на спортни дейности в детските градини и училищата;
- Насърчаване на високите постижения в образователната дейност, в заниманията по интереси и принос на учениците към развитието на институционалната общност, чрез поощряване с морални и материални награди.

Група дейности 2 ще се изпълнява чрез системен подход с хоризонтален териториален обхват, покриващ цялата територия на страната с приоритет върху селски, планински гранични територии и територии и образователни институции с висока концентрация на уязвими групи. Дейностите ще бъдат фокусирани към децата в предучилищно образование и учениците до завършване на основно образование (VII клас), като ще се подкрепят и ученици от гимназиалния етап. При системните проекти средствата ще бъдат пропорционално адресирани към предизвикателствата във всяка категория региони, както и на по-ниско ниво (например NUTS 3) според доказаните нужди и предизвикателства на общините, населените места, в рамките на Югозападния планов регион, чрез изискани и представени за целта анализи.

3.Превенция и предотвратяване на тормоза и насилието и намаляване агресията в училищата, в т.ч.:

- Провеждането на кампании за толерантност и подобряване на общуването на учениците, както и за въздействие върху вътрешната мотивация, както и оказване

на психологическа подкрепа, насочена към децата и учениците, педагогическите специалисти и родителите;

- Подкрепа за използването на посредници при решаване на конфликт в училище, консултиране на децата или учениците с психолог/педагогически съветник;
- Повишаване на компетентностите на учителите за използване и прилагане на форми и методи на противодействие на тормоза, насилието и др., за създаване на подкрепяща среда в класната стая, за работа с деца и ученици със СОП, работа с родителите, противодействие на негативни прояви като агресията/гнева - разпознаване, причини и превенция;
- Включване на ученици с проблемно поведение в групи за повишаване на социалните умения за общуване и за решаване на конфликти по ненасилствен начин, насочване на детето или ученика към занимания, съобразени с неговите потребности; наставничество;
- Участие на учениците в училищното управление и подкрепа за доброволчески инициативи.

Основни целеви групи: Деца, ученици, родители, учители, педагогически специалисти и непедагогически друг персонал; вкл. образователни медиатори; деца и ученици със специални образователни потребности, в риск, с хронични заболявания и с изяви дарби; деца и ученици от маргинализирани групи, като ромите, както и такива търсеци или получили международна закрила и от други уязвими групи. Деца и ученици с пропуски в усвояването на учебното съдържание, деца и ученици в риск от отпадане от образователната система, родители на деца от уязвими групи, вкл. роми, лица преждевременно напуснали училище и др. Участници в образователния процес, МОН и второстепенните му разпоредители с бюджет, МК, ММС, институциите в системата на предучилищното и училищното образование, в т.ч. частни детски градини и частни училища, когато е приложимо, **общини**, неправителствени организации с доказан опит и експертиза в сферата.

Бюджет: 165 446 900 евро (евродял)

СЦ : Насърчаване на ученето през целия живот, по-специално гъвкавите възможности за повишаване на квалификацията и за преквалификация за всички, като се вземат предвид предприемаческите и цифровите умения, по-доброто предвиждане на промените и изискванията за нови умения, в зависимост от нуждите на пазара, улесняването на преходите в професионалното развитие и насърчаването на професионалната мобилност.

Допустими мерки за подкрепа:

Ограмотяване на възрастни, в т.ч.:

- Реинтегриране в образователната система на лица, навършили 16 години, отпаднали от училище и/или без основно образование, чрез дейности за образователна медиация (мотивация за участие в образование, работа на образователни медиатори и др.);
- Организиране и провеждане на курсове за ограмотяване на възрастни, и на курсове за усвояване на учебно съдържание за различните образователни етапи и степени за лица, с ниско образование или без образование в координация с Агенция по заетостта и МТСП, с цел последващо включване във възможности за придобиване на професионална квалификация;
- Популяризиране на необходимостта от повишаване и насърчаване на грамотността и привличане на общественото внимание към ползите от повишаването на грамотността;
- Включване в гъвкави форми за образование на тези, които не са завършили средно образование и осигуряване на условия за втори шанс чрез кариерно ориентиране и консултиране, доброволчество, менторство, др.;
- Валидиране на резултати от неформалното обучение и информалното учене чрез оценяване и признаване на съответствието между компетентности, придобити чрез неформално обучение и информално учене, и изискванията за завършване на клас, етап или степен от основно образование;
- Подпомагане прехода от образование към реализация на пазара на труда.

С оглед установената необходимост от по-широко партньорство на регионално ниво, **при изпълнение на дейностите за участие на възрастни в учене през целия живот и улесняване на достъпа до пазара на труда се налага изводът, че най-подходящ**

инструмент за реализирането им е подходът за Интегрирани териториални инвестиции.

Основни целеви групи: Ученици, младежи, възрастни извън задължителната училищна възраст, родители, учители, педагогически специалисти и друг персонал, лица със специални образователни потребности, младежи и възрастни от маргинализирани групи като ромите, както и такива търсещи или получили международна закрила и от други уязвими групи. Участниците в образователния процес, МОН и второстепенните му разпоредители с бюджет, АЗ, ДАБ, АСП, институциите в системата на училищното образование, в т.ч. частни детски градини и частни училища, когато е приложимо, общини, неправителствени организации с доказан опит и експертиза в сферата.

Териториален подход: Дейностите ще бъдат реализирани чрез териториален подход (ИТИ) и/или централизиран подход.

Конкретните нужди и операции на местно и регионално ниво ще бъдат определени в Интегрираните териториални стратегии за развитие (ИТСР) на регионите за планиране от ниво 2, одобрени от регионалните съвети за развитие. Дейностите по програмата в рамките на подхода ИТИ ще се реализират въз основа на интегрирани концепции, за осъществяване на конкретна цел или приоритет от интегрираната териториална стратегия на района. Те ще бъдат изготвяни и изпълнявани в партньорство между различни местни заинтересовани страни (**общини, НПО, образователни институции и т.н.**) и в които **съобразно идентифицираните нужди на съответния район ще бъдат включени и дейности, заложи в общинските планове за действие за интеграция на участници от уязвими групи.** Идентифицираните проекти по ПО в рамките на концепция за ИТИ ще се осъществяват координирано с проектите по другите програми, предоставящи финансиране по концепцията. Така ще бъдат отчетени специфичните териториални нужди и ще се приложи принципът на партньорство-сътрудничество между различните заинтересовани страни и участници в социално-икономическия живот на конкретната територия/район и ще се постигне по-добър фокус на инвестициите.

Координацията, синергията и допълняемостта по подхода ИТИ ще спазва общи указания за подкрепа на интегрирано териториално развитие на регионите за планиране от ниво 2 със средства от ЕСИФ 2021-2027. Задължително условие е доказан интегрираният характер на мерките особено за такива, които нямат видима връзка помежду си (така

например в една концепция с проект за ограмотяването на възрастни **в една или няколко общини** следва да бъде обвързано/доказано взаимодействието му с други проекти от концепцията, например за заетост или за ремонт на училища и **въздействието върху другите общини от региона за планиране**, т.е. как са свързани отделните проекти (финансирани от различни ЕСИФ), за да отговори на заложеното в ИТС съответствие с Национална концепция за регионално и пространствено развитие. За целта чрез информационни кампании бенефициентите по ИТИ ще бъдат подготвени за структуриране на партньорствата в рамките на ИТС и представяне на качествени интегрирани проекти.

Бюджет: 27 354 700 евро (евродял).

СЦ: Насърчаване на социално-икономическата интеграция на маргинализирани общности, като ромите.

Допустими мерки за подкрепа:

1. Създаване на условия за достъп до образование чрез преодоляване на демографски, социални и културни бариери, в т.ч.:

- Повишаване на уменията на децата и учениците за обучение и общуване в мултикултурна среда, включително психологическа подкрепа и допълнителни обучения за деца/ученици с образователни затруднения, в т.ч. допълнителни обучения по български език, споделяне на културна идентичност и ценности;
- Повишаване на капацитета и квалификацията на педагогическите специалисти и непедagogическия персонал, вкл. образователните медиатори за работа в мултикултурна образователна среда;
- Насърчаване създаването на училищни общности, в които ученици, родители, учители и лидерски екип развиват умения за ефективно и равноправно взаимодействие в мултикултурна образователна среда; Подкрепа за интензивна работа с родители: кратки обучения на родители относно техните права и задължения, свързани с образованието на децата им и за формиране у тях на мотивация за активно приобщаване на децата им в системата на предучилищното и училищното образование, в т.ч. чрез участие на образователни медиатори;

- Насърчаване на междуучилищния обмен и споделяне на образователни ресурси, включително съвместни дейности между училища и детски градини с концентрация на уязвими групи и такива без концентрация на уязвими групи, вкл. обменни визити, екскурзии, зелени училища и др.;
- Подкрепа за осигуряване на достъп до качествено образование и за преодоляване на нефинансови бариери в малките населени места и в труднодостъпните райони, чрез осигуряване на транспорт, хранене, ученическо общежитие; мобилност на преподаватели и адаптиране към работна среда в различни райони и с различни групи ученици, вкл. адаптационни програми и социални пакети за млади учители.
- Подкрепа за приобщаваща образователна среда чрез осигуряване на учебници, познавателни книжки за децата в задължителна предучилищна възраст, учебни пособия и материали; допълнителна работа на педагогическите специалисти с ученици от маргинализирани групи (включително през лятото);
- Подкрепа за ангажиране на местните общности с образователната институция, чрез инициативи като например доброволчески кампании в подкрепа на съответното училище;

2. Комплексни програми на общинско ниво за десегрегация на училищата, превенция на вторичната сегрегация и против дискриминацията, в т.ч.

- Превенция и недопускане на дискриминация в образователните институции в посока обучители и обучаеми, чрез подготовка на практически ръководства, информационни кампании, обучителни семинари, **вкл. и за представители на местните власти;**
- Насърчаване на десегрегацията на училищата и класните стаи, формиране на подкрепяща обществена среда чрез междуучилищни дейности, подsigуряване на партньорство с местните общности и гражданския сектор, допълнителна работа с учениците в приемните училища, допълнителна работа с родителите и други;
- Преодоляване на негативни обществени нагласи, основани на етнически произход и културна идентичност (включително чрез провеждане на информационни кампании, насочени към недопускане на дискриминация, основана на раса, етнически произход или религиозна принадлежност);
- Синергия с Еразъм+ - мобилност на учители, мобилност на ученици, с фокус върху социално слаби и уязвими групи;

- Подготовка и въвеждане на адаптирани учебни материали и помагала за ученици, чийто майчин език е различен от българския език, чрез осъществяване на допълнително подпомагащо езиково обучение по български език в началното училище, заедно с интегрирана езикова подкрепа, целенасочено оказвана по всички предмети, която продължава и в горните класове;
- Насърчаване на междуучилищния обмен и споделяне на образователни ресурси, включително съвместни дейности между училища и детски градини с концентрация на уязвими групи и такива без концентрация на уязвими групи, вкл. обменни визити, екскурзии, зелени училища и др.;
- Организиране на доброволчески кампании в подкрепа на съответното училище.

Групата дейности ще бъдат реализирани с оглед на ангажиране с процеса на децентрализация за изграждане на капацитета на местната власт и обвързването им с образованието на маргинализираните групи и ще се изпълняват на база доказаните териториални нужди на местно/регионално ниво. Дейностите ще бъдат насочени не само към подкрепа за деца и ученици от уязвими групи, но и към увеличаване на социалните им перспективи чрез съвместното им обучение с деца и ученици от немаргинализираните групи в условията на занимания по интереси дейности, както и към насърчаване на местните общности в политиките за десегрегация. **В тази връзка подкрепата на програмата ще бъде насочена към общини с изработен общински план/стратегия за интеграция на ромите.**

3. Утвърждаване на интеркултурното образование, чрез култура, наука и спорт, в т.ч.

- Разнообразяване на формите и средствата за ефективно осъществяване на интеркултурно образование, чрез занимания по интереси, съвместни дейности между детски градини и училища с концентрация на деца от уязвими групи, и такива в които няма концентрация на деца от уязвими групи, вкл. обменни визити, екскурзии, зелени училища и др.;
- Организиране и провеждане на учебния процес в реална среда, посредством изнесени занимания в музеи, художествени галерии, културни институции, такива свързани с театралното, танцово, културното и природното наследство, визуалните изкуства, спортни и музикални мероприятия;

- Популяризиране на възможностите за професионално развитие и личностно развитие на учениците посредством образование, чрез организиране на тематични срещи и беседи на ученици с представители от различни професионални съсловия, учени, хора на изкуството, културни дейци, спортисти;
- Провеждане на културно-образователни инициативи, популяризиращи четенето и грамотността в библиотеки, като част от обучението по образователни направления;
- Развиване на отношение към културата и придобиване на знания относно културното и литературното наследство, четенето, творческото мислене, природните, естествените и точните науки, чрез провеждане на занимания по интереси в извън класна форма и изнесени занимания;
- Подкрепа за интензивна работа за изграждане на общност от активни родители: кратки обучения на родители, свързани с образованието на децата им, включително чрез участие на образователни медиатори;
- Провеждане на информационни кампании, насочени към недопускане на дискриминация, основана на раса, етнически произход или религиозна принадлежност;
- Подкрепа за междуучилищни инициативи.

Дейностите са предвидени за реализация като дългосрочни операции със системен ефект, за да се гарантира, че всяко едно дете и ученик няма да бъде затруднено и няма да бъде невъзможно неговото участие в образователния процес, както и за намаляване на пречките пред ученето и участието на всяко едно дете и ученик и гарантиране участието на децата и учениците от уязвими групи във всички предвидени дейности.

Основни целеви групи: Децата, ученици, родители, учители, педагогически специалисти и непедagogически персонал; деца и ученици със специални образователни потребности; деца и ученици от уязвими групи, като ромите, деца и ученици търсещи или получили международна закрила и от други уязвими групи. Децата и ученици с пропуски в усвояването на учебното съдържание, деца и ученици в риск от отпадане от образователната система, родители на деца от уязвими групи, вкл. ромите, лица преждевременно напуснали училище, студенти от уязвими групи и др. Участници в образователния процес, МОН и второстепенните му разпоредители с бюджет, МК, ММС, висши училища и научни организации, институциите в системата на

предучилищното и училищното образование, в. т. ч. частни детски градини и частни училища, когато е приложимо, **общини**, неправителствени организации с доказан опит и експертиза в сферата.

Териториален подход: Дейностите ще се реализират чрез териториални подходи (ИТИ, ВОМР) и/или централизиран подход. Операциите по подхода ВОМР ще се изпълняват на база доказаните териториални нужди на местно общинско ниво, залегнали в разработените след обстоен анализ стратегии на Местните инициативни групи. ПО ще финансира операции по подхода ВОМР на многофондови стратегии на МИГ като така се осигурява синергия и допълващ ефект между отделните програми, което е изключително приложимо за ПО предвид ролята на всички заинтересовани страни в процеса на образованието – учители, родители, деца и ученици, образователни институции, гражданско общество, други институции и заинтересовани страни. Координацията между програмите и фондовете ще гарантира интегриращия елемент на подхода ВОМР в многофондовите стратегии, докато създаването и функционирането на МИГ от общини и местни общности на принципа „отдолу-нагоре“ ще допълва националната политика в осигуряване достъп до образование и преодоляване на сегрегацията по места по инициатива и с участието на местните общности. Подходът ВОМР ще се прилага на териториален принцип на подрегионално ниво – ниво община, част от община или група от съседни общини, с обхват на населението между 10 000 и 150 000 жители. Подходът ще се прилага на територията на цялата страна (включително селските райони и териториите със специфични характеристики, определени в Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013 – 2025 г.) с изключение на градовете с население над 30 000 жители, в техните строителни граници.

Бюджет: 43 188 775 евро (евродял).

2.Приоритет 2 „Модернизация и качество на образованието“:

Интервенции в обхвата на една стратегическа цел, както следва:

СЦ: Подобряване на качеството, приобщаващия характер, ефективността и съответствието на системите за образование и обучение с нуждите на пазара на труда, включително чрез валидиране на неформалното и самостоятелното учене, така че да допринасят за придобиването на ключови компетентности, в т.ч. предприемачески и цифрови умения също и чрез насърчаване на въвеждането на дуални системи на обучение и чиракуване.

Допустими дейности за подкрепа:

1.Ефективно прилагане на компетентностния модел, чрез въвеждане на училищни методически планове за действие за развитие на ключови компетентности, в т.ч.:

- Развитие на ключови компетентности на всички образователни равнища, включително чрез насърчаване на различни подходи и среди за учене в областта на образованието, в т.ч. четивна грамотност, грамотност в областта на математиката, природните науки и дигиталните умения и др., чрез модернизиране на методите на преподаване, адаптиране/разработване и прилагане на компетентностно базирани учебни материали и помагала и осъществяване на междупредметни връзки;
- Актуализиране на методите и средствата на вътрешното оценяване, в т.ч. подготовка на изпитни материали и развитие на система от инструменти за измерване на постигането на основни резултати от обучението, вкл. чрез адаптиране и използване на световно утвърдени инструменти и практики;
- Повишаване на квалификацията на учителите училищните лидери и РУО експертите за прилагане на компетентностния подход и на ценностно-ориентиран подход в образователния процес, вкл. за актуализиране на знанията за преход към зелена икономика, разработване на механизъм за оценка на качеството на предоставяните обучения за учители;
- Създаване на условия и подкрепа на екипната работа на учителите за разширяване обхвата на училищните методически планове за действие за развитие на ключови компетентности чрез прилагане на концепцията за споделяне на ресурси;

- Изграждане на Професионални учещи се общности (ПУО) за повишаване ефективността на целия колектив, за засилване на чувството за общност, за взаимопомощ и подкрепа, споделяне на добри практики, изява и професионално израстване на активните и търсещи учители, което способства и за тяхното задържане в училище.

2. Дигитална трансформация на училищното образование в т.ч. професионалното образование и обучение, чрез:

- Надграждане и развитие на облачната среда в образователната система и разработената по ОПНОИР единна електронна платформа за образователни услуги и съдържание чрез използването на по-сложни и иновативни решения, включително въвеждане на специализирани софтуерни решения за анализ и оценяване на образователните резултати, основани на използване на компютърно моделиране, алгоритми и изкуствен интелект, адаптиране, интегриране, въвеждане на доказано ефективни инструменти за персонализация на ученето и интегриране на наложени платформи за обучение (от разстояние в електронна среда), както чрез нужни програмистки технологични разработки и решения, така и чрез готовност и експертен капацитет на МОН/отговорната за облачната среда и единната платформа институция - в партньорство с външни експертни организации - за преговори за интеграция с наложени доставчици; всякаква друга нужна допълнителна развойна дейност и оптимизация на единната платформа на база на потребителското преживяване и ползваемостта ѝ и в съзвучие с постоянно напредващите технологични решения в сферата;
- Надграждане разработената по ОПНОИР единна електронна платформа за образователни услуги и съдържание по отношение на създадената библиотеката с електронни ресурси и съдържание за учене и преподаване с отворен достъп: периодичен анализ и оценка на съществуващото дигитално съдържание спрямо нуждите на системата; анализ на преподавателските/учебните практики, използващи наличното съдържание, и нуждата от тяхно надграждане посредством обучения, обучителни материали, обмен на опит, менторска подкрепа от колега или друго; на база на предходните два анализа - анализ дали е нужно допълнително/ново образователно съдържание и ако да - разработване на концепция за него (създаване изцяло наново или адаптиране на вече съществуващо; визия за педагогиката и методиката зад него, визия за нужния за

създаването му екип, разнообразна експертиза и т.н., така че да отговаря на компетентностния модел и съвременните тенденции); изготвяне/ актуализиране на минимум препоръчителен държавен образователен стандарт за учебно дигитално съдържание спрямо нуждите на системата, спрямо учебните програми и най-вече - спрямо добрите преподавателски практики; периодично надграждане на създадената е-библиотека с електронни ресурси за преподаване и учене за всички профили, всички учебни предмети и всички класове в училищното образование - адаптиране и/или локализиране от друг език на съществуващи ресурси/създаване на нови ресурси както за учене, така и за преподаване, на база на горните анализ, концепция, стандарт, както и адекватно систематизиране и куриране в единната платформа;

- Подобряване на условия за максимално ефективно преподаване и учене във виртуална среда и виртуални класни стаи, за провеждане на обучение от разстояние в електронна среда и прилагане на хибридна форма на обучение чрез: анализ на съществуващите практики, евентуални нормативни промени, въвеждане на подходящи формати за обмен на опит между учители и училища и надграждане на капацитет;
- Подкрепа на образователните институции и участниците в образователния процес (педагогически специалисти, ученици и родители) за дигитална трансформация на училищното образование чрез: повишаване на дигиталната компетентност и умения на педагогическите специалисти за прилагането (и създаването - за тези, които имат интерес) на дигитално образователно съдържание и дигитални инструменти (за управление на класната стая, за оценяване и др.) в учебния процес, както и за работа с и обработка на данни на ниво класна стая и училище с цел прецизиране на най-ефективните методи за резултатно обучение на учениците; занимания по интереси за ученици за надграждане на придобитата общообразователна подготовка в областта на дигиталните умения в съответния етап на образование, вкл. за постигати на равнище в областта на дигиталните умения по Рамката за дигитални компетентности; обучение на родители за работа с електронни ресурси с отворен достъп и уеб базирани платформи и приложения, насочени към повишаване на ангажираността им в обучението на децата им; провеждане на информационни

кампании относно опасностите в интернет, отрицателния ефект на фалшивите новини и развиване на умения за ползване на социалните мрежи и др.;

- Подкрепа за осигуряване на цифрово приобщаване, в т.ч. обучение на ученици от маргинализирани групи, вкл. роми, за придобиване на умения за обучение от разстояние в електронна среда, осигуряване на технически средства за целите на обучението и др.;
- Подобряване на партньорството между родителите и училищата, както и между институциите в системата на училищното образование и неправителствени и експертни организации, с оглед на дигитална трансформация на училищното образование;
- Развиване на капацитет на ниво училище, регионални управления на образованието и ключови експерти и ръководители в системата да боравят с данни и да формулират решения на база на данни и анализ чрез обучения, експертна подкрепа и осигуряване на нужната техническа обезпеченост – от формулирането на нужните данни за целите на идентифициране на потребности и планиране на подходящи интервенции, през събиране на качествени и достоверни данни, към обработка и анализ, които позволяват целесъобразно насочване на човешкия и финансовия ресурс в полза на ефективното образование и обучение на ниво училище, област и система.

3.Подкрепа за ученици с таланти, като:

- Дейности за подготовка на ученици с таланти за участие в регионални кръгове на конкурси, олимпиади и състезания;
- Подпомагане на ученици с таланти за участие в национални кръгове на конкурси, олимпиади и състезания в областта на СТЕМ и чуждите езици чрез предоставяне на стипендии и провеждане на тренировъчни лагери и летни академии.

4.Подкрепа за създаване и прилагане на култура за иновации, иновативни детски градини и училища, в т.ч.:

- Насърчаване на образователните иновации в предучилищното и училищното образование, чрез разработване на иновативни учебни пакети, иновативни инструменти и модели в организацията и съдържанието на обучението в детските градини и училищата, вкл. иновативни методики за оценяване на образователните резултати на децата и учениците;

- Развиване на взаимното учене и провокиране за иновативни решения чрез обучение на педагогическите специалисти за прилагане на образователни иновации в предучилищното и училищното образование, занимания по интереси на ученици в областта на STEM и допълнителни занимания на деца, иновативни методи на преподаване и учене, иновативни модели за оценка на образователните резултати и въвличане на иновативна учебна среда в учебния процес;
- Подобряване на образователните резултати на децата и учениците, мотивацията за учене, развитието на различни компетентности, креативно мислене и емоционална интелигентност чрез прилагане на иновативно учебно съдържание и инструменти, иновативни методи на преподаване и учене, иновативни модели за оценка на образователните резултати и иновативна учебна среда в учебния процес, вкл. чрез прилагане на иновации в извънучилищни пространства като например „зелени класни стаи“; чрез въвеждане на проектно-базирано обучение на ученици; чрез създаване на ученически научно-изследователски общности съвместно с представители на бизнеса, науката и технологиите;
- Създаване на мрежи за промяна на училищната среда и насърчаване споделянето на ресурси между детските градини и между училищата;
- Създаване и прилагане на пакет от методи и инструменти за проследяване, анализ и оценка и мултиплициране на добрите иновационни практики.

5. Дейности в подкрепа утвърждаването на алтернативен достъп към учителската професия, чрез привличане и осигуряване на достъпа на високо квалифициран човешки ресурс към преподавателската професия.

Основни целеви групи: Деца, ученици и родители, в т.ч. от маргинализирани групи, вкл. роми, педагогически специалисти и непедagogически персонал. Участници в образователния процес, МОН и второстепенните му разпоредители с бюджет, МК, ММС, институциите в системата на предучилищното и училищното образование, в т.ч. частни детски градини и училища, когато е приложимо, **общини**, неправителствени организации с доказан опит и експертиза в сферата, висши училища и научни организации.

Операции от стратегическо значение:

- **Ефективно прилагане на компетентностния модел, чрез въвеждане на училищни методически планове за действие за развитие на ключови компетентности** – планирано стартиране през 2023 г.;
- **Дигитална трансформация на училищното образование, в т.ч. професионалното образование и обучение** – планирано стартиране през 2022 г.

Бюджет: 198 337 025 евро (евродял).

3. Приоритет 3 „ Връзка на образованието с пазара на труда “:

Планирани мерки за подкрепа в обхвата на *две стратегически цели (СЦ)*.

СЦ: Подобряване на качеството, приобщаващия характер, ефективността и съответствието на системите за образование и обучение с нуждите на пазара на труда, включително чрез валидиране на неформалното и самостоятелното учене, така че да допринасят за придобиването на ключови компетентности, в т.ч. предприемачески и цифрови умения, също и чрез насърчаване на въвеждането на дуални системи на обучение и чиракуване.

Допустими дейности за подкрепа:

1.Адаптиране на ПОО спрямо динамиката на пазара на труда:

- Подкрепа въвеждане на секторен подход и на секторни формати (Секторни съвети на уменията) за съвместна работа между училища и други доставчици на ПОО, бизнеса и неговите представители и други институции в системата на професионалното образование и обучение (ПОО) чрез: (i) разработване и прилагане на секторни квалификационни рамки, на секторни стратегии за уменията (в т.ч. чрез включване на дигитални и зелени умения и професии на бъдещето); (ii) прилагане на секторния подход на ниво предоставяне на ПОО и развитие на уменията (в т.ч. чрез въвеждане на гъвкави модулни учебни планове и програми по професии, отчитащи реалните нужди на пазара на труда и прилагане на гъвкави пътеки за повторно включване в професионално образование или обучение, съвместно с работодателите, включително чрез задочна, вечерна и дистанционна форма на обучение; (iii) прилагане на секторния подход на ниво оценка и използване на уменията (вкл. чрез внедряване на система

за проследяване на завършилите в професионалното образование и обучение.);
(iv) повишаване на уменията и компетентностите на педагогическите специалисти за прилагане на секторния подход;

- Подкрепа за институциите в ПОО в партньорство с работодателите и социалните партньори за разработването и прилагането на нов Списък на професиите за професионално образование и обучение (СППОО), създаване на механизъм за неговата адаптация и за отворен формат на стандартите за професионална квалификация, модернизация на учебните планове и програми, вкл. учебно съдържание по професионална подготовка;
- Модернизиране на професионалното образование чрез разработване на дигитални образователни материали по професионална подготовка с цифрово и интерактивно учебно съдържание, отворени образователни ресурси; електронно обучение, управление на приложения, създаване и споделяне на съдържание, формиране на грамотност и култура за работа с цифрови учебни ресурси, създаване на виртуални лаборатории и класни стаи с използване възможностите на изкуствения интелект за допринасяне към управление и индивидуализиране на процеса на учене и подготовката в домашни условия според нивото и темпа на учене на учащите, вкл. за изготвяне на индивидуализирани учебни планове;
- Въвеждане на кредити в професионалното образование и обучение, в контекста на европейската система за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение (ECVET).

2.Подкрепа за развитие на умения за професиите на настоящето и бъдещето:

- Повишаване на квалификацията за въвеждане на компетентностни профили на учители и преподаватели от системата на ПОО и привличане на преподаватели по професионална подготовка в системата на ПОО от бизнеса, науката и технологиите и на млади педагогически специалисти;
- Квалификация на педагогическите специалисти, включително учител-методик и преподавател-методик и учители по професионална подготовка за използване на съвременни цифрови технологии, умения за интерактивни техники за преподаване, новостите в професиите, които преподават, в т.ч. проучвания на потребностите от обучение на учителите и преподавателите в системата на ПОО; Обучения на педагогическите специалисти за създаване на дигитално образователно съдържание и обучения в реална работна среда;

- Подкрепа за подобряване на общите умения на учениците в професионалните гимназии чрез включване в краткосрочни обучения и мостови програми за преодоляване на идентифицирани дефицити по дисциплини от общото образование;
- Повишаване на осведомеността сред родителите, работодателите и училищата в системата на ПОО за възможностите за повишаване привлекателността на ПОО и професионалната реализация по ключови за икономическите сектори, приоритетни професии и специалности с прогнозиран бъдещ недостиг на пазара на труда и за засилване на връзката ученици/родители-работодатели-училище-местна власт;
- Системно кариерно и професионално ориентиране към професии, характерни за тенденциите в развитието на регионалната икономика с участието на представители на работодателите;
- Засилване на практическото обучение на учениците, включително от маргинализирани общности като ромите, чрез допълнителна професионална подготовка в образователните институции, чрез подкрепа за учебно-тренировъчни фирми и допълнителни практики в реална работна среда.

3. Създаване на Центрове за високи постижения в ПОО:

- Подпомагане създаването и функционирането на партньорства между професионални гимназии и предприятия, включително и клъстерирането им на териториален и/или секторен принцип като основа за функционирането им като центрове за високи постижения в ПОО за реализиране на концепцията за споделяне на ресурси в ПОО, в т.ч. споделяне на оборудване, инфраструктура, обмен и повишаване на компетентностите на персонал и учители, провеждане на обучение по иновативни методи, вкл. проектно-базирано обучение, междудисциплинарен подход, участие в реални проекти и инициативи на предприятията-партньори, провеждане на стажове, практики, бизнес-академии и др. с цел формиране на умения за цифрова и зелена трансформация на икономиката и обществото; Насърчаване на партньорството, вкл. и с малки и средни предприятия и развитие на предприемачески умения, вкл. чрез разработване на продукти и услуги с участието на учащите;
- Активно включване в „триъгълника на знанието“ /Knowledge triangles/ в сътрудничество с висши училища, изследователски центрове и бизнеса;

Подкрепа за въвеждането на научни подходи и иновации в ПОО, за насърчаване на продължаващото образование и ориентирането към НИРД на учениците, както и високо-технологични, дигитални и зелени умения за професиите на бъдещето;

- Подпомагане функционирането на центрoвете за високи постижения като центрoве за учене през целия живот: Комбиниране на предоставянето на начално ПОО с продължаващо обучение за надграждане на уменията или за преквалификация; Предоставяне на услуги за кариерно ориентиране и др.;
- Дейности по проучване на добри практики, обмен на информация, създаване на мрежи, вкл. и за трансгранично сътрудничество.

4. Развитие на дуалната система на обучение в ПОО, в т.ч.

- Допълнителна професионална подготовка за учениците от първи гимназиален етап и възможност, включително от маргинализирани общности, като ромите за преминаване от дневна в дуална форма за учениците от втори гимназиален етап, информационни кампании и кампании за осведоменост на работодателите, родителите и учениците, създаване на мрежи, обучения на преподаватели и наставници, подкрепа, в т.ч. методическа за наставници, подготовка на учебно съдържание, адекватно на актуалните и перспективни потребности на пазара на труда, кариерно ориентиране и пробно стажуване; споделяне на опит.

5. Въвеждане на форми на дуално образование в приложими специалности във висшето образование, в т.ч.:

- Систематизиране и актуализиране на резултатите от изследвания на международен опит в рамките на ЕС и осигуряване на актуални данни за нагласите на бизнеса и висшите училища в страната за въвеждане на дуална форма за обучение във ВО;
- Подготовка на нормативни документи и разпространение на методики, ръководства, учебни материали, образци на споразумения между висши училища, работодатели и обучаеми за провеждане на дуално обучение във висшето образование с участието на социалните партньори;
- Въвеждане на дуалното обучение в приложими специалности във висшето образование и на други форми за съвместно обучение (инкубатори, летни школи, кариерни събития и др.), в т.ч. с участието на работодатели. Обучения за преподаватели и наставници.

6.Професионално ориентиране на студентите чрез практики и развитие на предприемачески умения, в т.ч.:

- Насърчаване на предприемачеството и иновациите във висшите училища в условията на дигиталната икономика, подпомагане и стимулиране на социално ангажираните дейности на студентите и преподавателите в рамките на региона, в т.ч. повишаване на проектната компетентност на преподавателите във ВУ за работа в европейски и други проекти и мрежи, вкл. в мултикултурна и многоезикова среда;
- Разработване и внедряване на система за проследяване на дипломираните висшисти, развитие на клубовете на завършилите, създаване на платформа за обмен на опит и подкрепа;
- Осигуряване на засилена практическа подготовка на студентите за придобиване на компетентности и качества, търсени на пазара на труда, чрез осигуряване на студентски практики на база оценка на кариерното ориентиране на студентите, вкл. чрез осигуряване на практическо обучение във висши училища, научни организации и работодатели;
- Разработване и внедряване на механизъм за предвиждане на потребностите и инструменти за оценка на съответствие с изискванията на пазара на труда чрез въвеждане на компетентностни профили на специалностите във висшите училища, съвместно с представители на работодатели, обвързаност с планирането на местата за субсидирано от държавата обучение и проследяване на професионалната реализация.

7.Дигитална промяна на висшите училища и утвърждаване на компетентностния подход в приоритетни професионални направления, в партньорство с бизнеса, чрез:

- Разработване и внедряване на модел за валидиране на резултати от предходно неформално и информално учене, приложим за България, в т. ч. чрез: проучване на международен опит, изготвяне на приложен пилотен модел, подготовка на ръководства и др.; Създаване на съвместни между бизнеса и висшите училища центрове за оценка и валидиране на компетентности за професии, изискващи по-висока квалификация, както и на знания, умения и компетентности, придобити в резултат на неформално и информално учене;

- Подобряване на връзката с пазара на труда чрез създаване на механизъм за връзка между профилите и специалностите в професионалните училища и висшите училища;
- Разширяване обхвата на цифровото образование чрез разработване и въвеждане на нови учебни планове и програми, включително съвместни или на чужд език, за компетентностно базирано обучение с фокус върху дигиталните компетентности, новите умения и функционалните знания, за електронно дистанционно обучение или за прилагане на нови методи на преподаване и оценяване на знанията и уменията на студентите, за въвеждане на хибридни дисциплини и специалности, и за засилване на интердисциплинарния подход и по-широкото използване на общи ресурси (преподаватели, учебна база, учебно съдържание и издаване на общи /двойни/съвместни дипломи); въвеждане на обучение по изкуствен интелект (AI), добавена реалност (AR), изкуствена реалност (VR) и др., както и на базово обучение за развиване на умения за алгоритмично мислене и решаване на алгоритмични проблеми в учебните планове и програми; привличане на преподаватели от чужбина и на изявени практики от бизнеса, държавните институции и учени в академичните часове;
- Разширяване на достъпа до висше образование чрез разработване и въвеждане на нови интерактивни образователни ресурси с отворен достъп, на дистанционни курсове за студенти с отворен достъп (MOOCs) от български и чуждестранни преподаватели, в т.ч. на английски език, и на дигитални и софтуерни решения за кандидатстване, обучение, рецензиране и оценяване на студентите;
- Насърчаване развитието на граждански, социални и чуждоезикови компетентности чрез мобилност в чуждестранни висши училища на студенти и докторанти, обучаващи се в приоритетни професионални направления;
- Насърчаване развитието на ключовите компетентности за учене през целия живот, в т. ч. граждански, социални и чуждоезикови, чрез осъвременяване на съществуващи и чрез разработване и въвеждане на нови съвместни програми за продължаващо обучение между ВУ и работодателите за квалификация и преквалификация като основно средство за адаптиране към променящите се изисквания на пазара на труда и динамиката на високотехнологичните професии;
- Обучение на преподавателите в умения за обработка на информация, визуална грамотност, решаване на проблеми и мислене на по-високо ниво, adhoc

сътрудничество и дълбоко разбиране за това как технологичните инструменти могат да подобрят процеса на обучение;

- Изграждане на дигитални платформи, вкл. съвместни, интегриращи системите и ресурсите за учене и преподаване, за прилагане на интерактивни подходи за кандидатстване, учене и преподаване.

8. Дейности за достъп на уязвими групи до висше образование:

- Подпомагане на ученици с добри образователни резултати от трудно достъпни или слабо развити населени места и ученици от уязвими и маргинализирани групи, вкл. роми, от втори гимназиален етап за продължаване на образованието им във висши училища чрез: осигуряване на подготовка за явяване на ДЗИ и кандидат-студентски изпити, менторство/тьюторство, вкл. за студентите в първи курс; осигуряване на допълнителни учебни материали и пособия, работа с представители на академичната (в т.ч. студентската) общност и др.;
- Популяризиране възможностите и условията на прием и обучение на младежи с добри образователни резултати от трудно достъпни или слабо развити населени места и младежи от уязвими и маргинализирани групи, вкл. роми, с цел продължаване на образованието им във висши училища чрез съвместни дейности на кариерните центрове в училищата и висшите училища, като например провеждане на информационни кампании, доброволчески кампании, „отворени врати“ и др.; насърчаване участието на родителите в образователния процес и ползите от обучението и завършването на висше образование;
- Разработване и внедряване на модели за социално включване и адаптация на различни групи студенти в т.ч. с различен социален, етнически и културен произход, студенти по програми за мобилност и международни спогодби, студенти с увреждания др.;
- Подпомагане на непедagogически персонал (образователни медиатори, помощник на учителя и др.) със средно образование за продължаване на образованието им от втори гимназиален етап във висши училища, в т.ч. в педагогически специалности.

Основни целеви групи: Ученици, педагогически специалисти, преподаватели по професионална подготовка, наставници, родители, студенти, докторанти, преподаватели във висшето образование, представители на маргинализирани групи, вкл. роми. Висши училища, БАН, ССА, научни организации с акредитация за провеждане на обучение в

образователната и научна степен „доктор“, МОН и второстепенните му разпоредители с бюджет, училища, обучаващи в гимназиален етап на средно образование, в т.ч. частни училища, когато е приложимо. Работодатели, национално представителните организации на работодателите и на работниците и служителите, **общини**, НПО.

Териториален подход: Дейностите ще се реализират чрез подхода ИТИ и/или чрез централизиран подход и/или конкурентни процедури. Конкретните нужди и операции на местно и регионално ниво ще бъдат определени в Интегрираните териториални стратегии за развитие (ИТСР) на регионите за планиране от ниво 2, одобрени от регионалните съвети за развитие. Дейностите по програмата в рамките на подхода ИТИ ще се реализират въз основа на интегрирани концепции, които ще бъдат изготвяни и изпълнявани в партньорство между различни местни заинтересовани страни (общини, НПО, образователни институции, работодатели и т.н.)

Операции от стратегическо значение:

- **Адаптиране на ПОО спрямо динамиката на пазара на труда** – планирано стартиране през 2022 г.;
- **Подкрепа за развитие на умения за професиите на настоящето и бъдещето** – планирано стартиране през 2023 г.;
- **Въвеждане на форми на дуално образование в приложими специалности във висшето образование** - планирано стартиране през 2024 г.;
- **Професионално ориентиране на студентите чрез практики и развитие на предприемачески умения** – планирано стартиране през 2024 г.

Бюджет: 290 347 800 евро (евродял).

СЦ: Насърчаване на ученето през целия живот, по-специално гъвкавите възможности за повишаване на квалификацията и за преквалификация за всички, като се вземат предвид предприемаческите и цифровите умения, по-доброто предвиждане на промените и изискванията за нови умения, в зависимост от нуждите на пазара на труда, улесняването на преходите в професионалното развитие и насърчаването на професионалната мобилност.

Допустими дейности за подкрепа:

1.Подкрепа за развитие на академичния състав във висшите училища, включително повишаване на интереса и подобряване на условията за

докторантски програми, свързани с нуждите на пазара на труда, чрез подкрепата на модулни програми за следните групи дейности:

1.1. Повишаване на капацитета и уменията на академичния състав за повишаване на участието на висшите училища в международни образователни мрежи (вкл. „европейски университети“);

1.2. Подкрепа за създаване и развитие на докторантски училища/школи, в т.ч.:

- подготовка на курсове за докторанти (вкл. мултидисциплинарни);
- осигуряване на обучения за придобиване на умения и компетенции, в т.ч. изготвяне на литературна справка, методики за провеждане на проучвания;
- работа с електронни бази данни, библиографска и цитатна справка, умения за академично писане и презентиране, подкрепа за публикации в национални и международни издания, необходими за провеждане на съответната докторантура;
- участие в семинари, курсове във връзка с изискванията за обучение на докторантите;
- създаване на електронно съдържание на съвременни системи за електронно и дистанционно обучение на докторантите.

1.3. Подкрепа за проектна докторантура, насочена към:

- подпомагане на професионалното развитие на докторанти за провеждане на докторантури, пряко свързани с актуални нужди на конкретни икономически сектори, бизнеси и работодатели, публични институции и научни организации, приоритетно насочни към индустрия 4.0, зеления преход, син растеж и/или ИСИС.

Основни целеви групи: Докторанти, висши училища, научни организации с акредитация за провеждане на обучение в образователната и научна степен „доктор“.

Бюджет: 23 904 800 евро (евродял).

4. Приоритет 4 „Техническа помощ“:

Допустими дейности в следните основни направления:

1.Подкрепа за подобряване административния капацитет на УО и осигуряване на външна експертиза, свързана с планирането, управлението, изпълнението, наблюдението, контрола и оценката на ПО;

2.Подкрепа за подобряване административния капацитет на бенефициентите и потенциалните бенефициенти;

3.Обезпечаване функционирането на Комитета за наблюдение по ПО;

4.Подкрепа на публичността на програмата.

Основни целеви групи: Служители на УО, изпълняващи функции по планирането, управлението, изпълнението, наблюдението, оценката, осигуряването на информация и публичност и контрол на ПО. Други структури, подпомагащи изпълнението на ПО, с цел осигуряване и поддържане на високи нива на компетентност, вкл. членове на Комитета за наблюдение на ПО. Бенефициентите по ПО и техните партньори, както и на потенциалните бенефициенти. Ключови бенефициенти и партньори по системни операции по ПО: МОН, в т.ч. Регионални управления по образование и второстепенните му разпоредители с бюджет, висши училища.

Бюджет: 38 215 000 евро (евродял).

Бюджет на Програмата:

<i>Приоритет</i>	<i>Принос на ЕС (евро)</i>	<i>Национален принос (евро)</i>	<i>Общо (евро)</i>
П1	235 990 375	55 873 232	291 863 607
П2	198 337 025	47 500 885	245 837 910
П3	314 252 600	78 279 398	392 531 998
ТП	38 215 000	9 248 672	47 463 672
Общо	786 795 000	190 902 187	977 697 187